

УДК378.147(045)

Віталій Рахманов,

доктор педагогічних наук, доцент
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-7180-4087>
DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/242-253

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто забезпечення якості вищої освіти та проблеми розвитку професійної військової освіти в Україні. Системним підґрунтям для розбудови системи якості вищої освіти на інституційному, національному та європейському рівнях слугують стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Якість вищої освіти базується на системній основі, що передбачає наявність зрозумілих і взаємоузгоджених законодавчих норм, інституційних форм, організаційних механізмів і процедур, спрямованих на вибудовування та реалізацію відкритих і довірливих стосунків між державою та закладами вищої військової освіти для реалізації їх спільної відповідальності за надання якісної освіти та її розвиток відповідно до вимог суспільства.

Реформування системи військової освіти свідчить, що необхідно розвивати військову освіту в Україні у межах основних тенденцій, притаманних провідним державам країнам-членам НАТО. До одного з основних елементів системи військової освіти належить професійна військова освіта, розвиток якої в Україні має відбуватись з урахуванням стандартів та принципів, що застосовуються у провідних країнах, які на практиці реалізують ідею зовнішнього та внутрішнього оцінювання як перевірку відповідності закладів певним стандартам, що активно впроваджується у практику інституційного оцінювання та акредитації практично в усіх національних системах. В основі цих стандартів належить поняттю якості освіти, а саме формування системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості у закладах вищої військової освіти, ефективне функціонування яких вважається гарантією належного рівня формування компетентностей об'єктами навчання.

***Ключові слова:** професійна військова освіта; якість вищої освіти; проблема розвитку; вищій військовий навчальний заклад.*

Постановка проблеми. В Україні вища освіта знаходиться під впливом загальносвітових тенденцій, які пов'язані з глобалізацією, зростанням обсягу інформації та наукового знання, диверсифікацією потреб держави у висококваліфікованих сучасних фахівцях. Система військової освіти в Україні інтегрована в державну систему і діє на засадах єдиної нормативно-правової бази. Завданням системи військової освіти є створення необхідних умов для гарантованого комплектування Збройних Сил України особовим складом, спроможним ефективно виконувати службові обов'язки за призначенням в умовах мирного, воєнного часу та в особливий період, що потребує удосконалення системи військової освіти та формування нових парадигм. При цьому важливо, щоб динаміка розвитку системи військової освітньої відповідала світовим стандартам та існуванню вітчизняним соціокультурним особливостям, відтворювала передовий досвід військової освітньої діяльності

країн-членів НАТО. Тому у контексті модернізації військової освіти в Україні першочерговим питанням є проблема, яка пов'язана із забезпеченням її якості. Забезпечення якості вищої військової освіти – це стійка і цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних дій заходів, процедур, ресурсів, що забезпечує відповідність якості вищої військової освіти встановленим нормам та стандартам, потребам усіх зацікавлених сторін, формування впевненості в тому, що вимоги до якості будуть виконані [1, 6 - 7, 11 – 15, 17 – 19, 21 - 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним питанням забезпечення якості вищої освіти присвячені наукові праці відомих вчених-педагогів і психологів, як А. Вітченка, А. Зельницького, В. Осьодла, Ю. Приходька, С. Салкуцана, В. Свистун, С. Сисоєвої; В. Телелима, В. Ягупова.

Мета статті полягає у створенні умов, які будуть забезпечувати підвищення якості вищої військової освіти та з'ясуванні проблем розвитку професійної військової освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Система якості освіти у теперішній час стала невід'ємною складовою вищої освіти в розвинених країнах світу, у тому числі у країнах-членах НАТО, а організація гарантування якості – повноцінними суб'єктами національних освітніх систем, поряд з установами освіти й органами управління освітою. Сучасними європейськими тенденціями якості вищої освіти є:

- розроблення єдиних критеріїв і стандартів якості вищої освіти;
- створення і впровадження у заклади вищої освіти систем забезпечення і гарантування якості вищої освіти;
- формування системи менеджменту якості на основі відповідних моделей управління якістю;
- перенесення центру ваги із процедур зовнішнього контролю якості освітнього процесу і його результатів на базі національних систем атестації та акредитації у бік внутрішньої самооцінки освітніх установ на основі новітніх моделей.

У згаданій системі головним є поняття якість. Щодо категорії, то більше декілька десятків тлумачень пояснюють науковці щодо якості. Більш прагматично це поняття надано у міжнародному стандарті якості ISO:9000 (International Organization for Standardization – Міжнародна організація зі стандартизації), тобто якість – це ступінь відповідності сукупності притаманних характеристик об'єкта визначеним вимогам. Отже, спільним у розумінні цієї філософської категорії є сукупність властивостей (характеристик) об'єкта та ступінь їх відповідності певним вимогам. Велике значення має ідея та філософія якості освіти, її наукове осмислення, усвідомлення вирішальної ролі особистісної свідомості, що характеризується потребою в самоосвіті, культурі та методології мислення, у підвищенні загальноосвітнього рівня; здатності особистості до реалізації адаптивних та інноваційних можливостей власної діяльності, світоглядних і соціальних позицій. В ідеалі освіта визначається сучасним рівнем знання і мислення та не залежить від конкретних умов країни, ситуації, періоду або конкретної епохи, є

надлишковою щодо миттєвих потреб суспільства, і саме це робить її ресурсом будь-якого розвитку [24].

Отже, існують різні підходи щодо тлумачення поняття – якість освіти, які відрізняються один від одного врахуванням складових освітнього процесу, повнотою врахування тих чи інших ознак фахівця, рівня його компетентностей використовувати їх у практичній діяльності тощо. Розглянуті підходи можна інтегрувати за такими узагальненими критеріями:

- результативність (якість освіти як висновок освітньої діяльності);
- процесуальність (якість освіти як комплекс характеристик освітнього процесу);
- комплексність (якість освіти як процес, а також сукупність досягнення запланованого результату навчання);
- ефективність (якість освіти як співвідношення результату навчання і витрат на його досягнення) [4].

При цьому варто зауважити, що якість освіти може відбивати сучасні потреби, але може бути спрямована на майбутнє. Забезпечувати якість необхідно з урахуванням тенденцій розвитку освіти, у яких яскравіше виявляються як сучасні особливості та потреби освіти, так і її майбутнє.

У Законі України «Про вищу освіту» представлено поняття якість вищої освіти як відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства і стандартам вищої освіти, професійним та міжнародним стандартам, а також потребам зацікавлених сторін і суспільства, що забезпечується здійсненням відповідних процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості. Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається з таких компонентів:

- системи забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);
- системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти;
- системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Система забезпечення якості вищої освіти у закладах вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає:

- визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному вебсайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;

— забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи слухачів, за кожною освітньою програмою;

— забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;

— забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;

— забезпечення ефективної системи запобігання академічному плагіату та його виявлення у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти тощо [2].

Систему забезпечення якості у закладах вищої освіти оцінює Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти або акредитовані ним незалежні установи щодо її відповідності вимогам. Система зовнішнього забезпечення якості вищої освіти передбачає:

— забезпечення ефективності процесів і процедур внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти;

— забезпечення наявності системи проведення процедур зовнішнього забезпечення якості;

— забезпечення наявності оприлюднених критеріїв прийняття рішень відповідно до стандартів та рекомендацій забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти;

— налагодження доступного і зрозумілого звітування;

— проведення періодичних перевірок діяльності систем забезпечення якості та механізмів роботи з отриманими рекомендаціями тощо [10].

У Законі України «Про вищу освіту», у змісті, розкривається поняття якості вищої освіти, яке стосується не тільки результатів навчання, а й процесу організації та всебічного забезпечення якості освіти [2]. Подібний підхід набуває усе більшого поширення, про що свідчить розроблена модель досконалості європейської організації менеджменту якості, яка базується на наступних показниках, а саме: лідерство, управління персоналом, політика і стратегія, забезпечення ресурсами та ефективність їх використання, технологічні процеси характеризують якість вищої освіти як можливості, які відображають діяльність установи. Інші показники (задоволення співробітників, споживачів, вплив на зовнішнє середовище, реалізація потенційних можливостей) – це результати, які зв'язані зворотнім зв'язком та спрямовані на поліпшення можливостей. Такий підхід є комплексним, стосується проблеми удосконалення якості освіти і має застосовуватися у педагогічній практиці закладів вищої освіти у відповідності до міжнародних стандартів. Міжнародні стандарти стосуються й стандартів НАТО, що цілком відповідає закріпленому в Конституції України положенню щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, а також спонукає

органи управління військовою освітою до істотного оновлення професійних стандартів.

Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності, а також до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою та результатів їх навчання. Освітні програми визначаються як єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо) спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання. Отже, йдеться про результати навчання, а відповідно – про компетентність. Компетентність – це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, займатися професійною діяльністю на основі комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей. Змістове наповнення поняття компетентність у цій редакції закону є узагальненим, що потребує певної адаптації до особливостей практичної підготовки військових фахівців у ВВНЗ та ВНП ЗВО. Потрібно зауважити, що компетентність визначають не стільки результати академічних знань, як здатність і готовність творчо їх застосовувати в змінюваних, у тому числі в екстремальних умовах. При цьому під поняттям «здатність» розуміють властивість індивіда, який може і вміє робити фахом, а готовність (готовий) – стан індивіда, який набув досвіду, досяг високої майстерності, підготувався до виконання завдань. Слухач (курсант, студент) з першого дня навчання вмотивований на рефлексію, самоаналіз діяльності та самовдосконалення, без чого він не зможе стати активним суб'єктом навчання, а залишиться лише пасивним споживачем наданої інформації. За такого підходу висувуються вимоги до компетентностей, а саме:

— компетентності мають бути сформульовані таким чином, щоб їх розуміли всі зацікавлені особи (замовники, здобувачі, викладачі, керівники);

— компетентності мають бути діагностичними, для їхнього аналізу може використовуватися кваліметричний інструментарій (або розроблений набір вимірювальних засобів), що дає змогу об'єктивно оцінювати і вимірювати ступінь сформованості компетентностей у вигляді кількісної оцінки;

— стиль і термінологія формулювань компетентностей мають бути зорієнтовані на кінцевий результат (наприклад: здатний, готовий, володіє тощо);

— варто розділяти компетентності на ті, що мають бути сформовані у процесі навчання, і ті, на формування яких має бути спрямована вся система виховання й навчання особистості;

— набір компетентностей має бути мінімізований за ознаками достатності досягнення цілей освіти й завдань професійної діяльності, які спонукають здобувача освіти до активного оволодіння ними [3].

Крім того, стандарти вищої освіти за спеціальностями, необхідні для доступу до професій, для яких запроваджене додаткове регулювання, крім того можуть містити додаткові вимоги до правил прийому, структури освітньої

програми, змісту освіти, організації освітнього процесу та атестації випускників. Закон України «Про вищу освіту» визначає межі автономії закладів вищої освіти, що дає їм змогу самостійно та оперативно реагувати на постійно змінені умови зовнішнього і внутрішнього середовища, в яких функціонує система вищої освіти, вносити необхідні зміни в структури і зміст освітніх програм, в організацію освітнього процесу тощо. Це розкриває додаткові можливості в підготовці військових фахівців у ВВНЗ та ВНП ЗВО та разом з тим підвищує їх відповідальність за результати навчання. Результати навчання – це компетентності, способи мислення, погляди, цінності, особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти, крім того особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми здобуті результати [2].

В Законі України «Про освіту» наводиться поняття «професійна військова освіта» – це спеціалізована освіта військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня майбутнього фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечує виконання службових (бойових) функцій. Професійну військову освіту також можна назвати складовою структури військової освіти, яка функціонує шляхом запровадження багаторівневої системи L-курсів (L1-L5) для офіцерського складу Збройних Сил України та інших складових сил безпеки та оборони з метою здобуття тактичного, оперативного та стратегічного рівнів військової освіти [2].

На курсах професійної військової освіти здійснюється підготовка вмотивованих та відповідальних офіцерів-лідерів з розвиненим прагненням навчатися та кар'єрно зростати, обізнаних у процедурах планування та прийняття військових рішень за стандартами НАТО, власним баченням вирішення завдань, широким спектром знань: від фундаментальних до професійно-спеціальних. В усіх військових навчальних закладах системи Міністерства оборони України підготовка фахівців для проходження військової служби за контрактом на посадах осіб офіцерського складу здійснюється за освітньо-професійними (освітньо-науковими) програмами для отримання ступенів вищої освіти одночасно з вивченням відповідного курсу професійної військової освіти. Крім того, передбачено можливість проходження L-курсів на основі вже здобутого ступеня вищої освіти бакалавра та магістра. Схожа модель здобуття військової освіти тактичного рівня в системі професійної військової освіти впроваджується у вищих військових навчальних закладах та закладах зі специфічними умовами навчання сектору безпеки та оборони. На оперативному та стратегічному рівні військової освіти представники Збройних Сил України та інших складових сил оборони навчатимуться у об'єднаних групах, зокрема і виключно іноземною мовою. Професійна військова освіта (Professional Military Education) – це термін стандарту НАТО, застосовується в системі військової освіти і підготовки військових фахівців країн-членів НАТО. За їхнім досвідом в Україні впроваджено удосконалений алгоритм здобуття військової освіти, який базується на безперервності освітнього процесу та тісному взаємозв'язку з кар'єрним зростанням [8].

Впровадження моделі професійної військової освіти зіштовхується з низкою проблем, які є типовими, принаймні, для країн, що йдуть цим шляхом. Ці проблеми можна окреслити декількома найбільш виразними аспектами: залежність освіти та підготовки від умов кар'єрного зростання офіцера; сформованість та закріпленість чітких умов кар'єрного зростання від рівня освіти та підготовки офіцера; вирішення проблем професійної військової освіти, зокрема забезпечення її ефективного функціонування; здатність моделі забезпечувати практичну реалізацію принципів поєднання освіти та підготовки з умовами проходження служби у військах (силах) й кар'єрним просуванням у цілому. Щодо проблеми залежності освіти та підготовки від умов кар'єрного зростання офіцера, перш за все, основним елементом виявляється відсутність розуміння реальних та уявних відмінностей між військовою освітою та підготовкою. В останньому випадку йдеться переважно про підготовку лідерів, здатних виконувати завдання, які виходять за межі тільки тактичної або оперативної компетентності, а тому має бути цілісний шлях нарощування компетентностей від тактичного до оперативного рівня на основі проходження служби у поєднанні з освітою та підготовкою [8, 20].

Проблема сформованості та закріпленості чітких умов кар'єрного зростання від рівня освіти та підготовки офіцера передбачає вирішення питань когнітивних здібностей офіцера, можливостей їх розвитку, перш за все, на рівні старших офіцерів. У свою чергу вирішення проблем професійної військової освіти, зокрема забезпечення її ефективного функціонування, передбачає створення системи, в якій професійна військова освіта слугує невідомою частиною від підготовки, відбувається паралельно підготовка у межах всіх рівнів системи професійної військової освіти.

Проблема здатності моделі забезпечувати практичну реалізацію принципів поєднання освіти та підготовки з умовами проходження служби у військах (силах) й кар'єрним просуванням у цілому фактично передбачає вирішення питання про час, коли необхідно впроваджувати процеси професійної освіти у весь період проходження офіцером кар'єри. Тобто, йдеться про вирішення питання інтенсивності професійної військової освіти на кожному етапі, від тактичного рівня до стратегічного (L1 – L5), служби у військах (силах), органах військового управління.

Крім того, імплементація вимог стандарту НАТО у національному законодавстві є передумовою для сертифікації (акредитації) L-курсів та взаємного визнання сертифікатів, отриманих як в українських вишах, так і навчальних закладах НАТО та держав-членів Альянсу, але органу (підрозділу) у складі Міністерства оборони України, який це буде здійснювати контроль якості професійної військової освіти на жаль немає. Тому існує необхідність, за можливості, залучення до складу майбутнього органу (підрозділу) військовослужбовців-практиків з бойовим досвідом [5].

Досвід держав-членів НАТО щодо гарантування якості вищої військової освіти свідчить про те, що вищі військові навчальні заклади створюють свої системи забезпечення якості освіти, які засновані на відповідності їхніх навчальних програм, матеріальних ресурсів, науково-методичного

забезпечення, кадрів і структури управління відповідним вимогам, пропонованим з боку суспільства, особистості, держави тощо [16]. Основу цієї системи становлять стандарти підготовки військових фахівців, що прийняті у державі та НАТО. Крім того, встановлюються певні вимоги до:

- нормативно-правових та організаційних засад функціонування системи військової освіти, виходячи з вимог забезпечення безпеки та оборони країн та вимог НАТО;
- контингенту тих, хто навчається, у тому числі кандидатів на навчання, їх загальноосвітньої та професійної підготовки до вступу у військові навчальні заклади;
- організаційної структури військових навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка військових фахівців;
- переліку спеціальностей підготовки та ступенів вищої освіти військових фахівців тактичного, оперативного та стратегічного рівнів;
- кваліфікації та рівня підготовленості викладацького складу вищого військового навчального закладу;
- структури навчальних планів щодо підготовки військових фахівців, у тому числі бюджету часу на теоретичну та практичну підготовку;
- матеріально-технічної бази для теоретичної та практичної підготовки військових фахівців;
- сучасних технологій підготовки військових фахівців, у тому числі за допомогою тренажерів (імітаторів);
- атестації випускників військових навчальних закладів.

Висновки. Система якості освіти у теперішній час стала невід'ємною складовою вищої освіти в більшості країн світу, у тому числі у державах-членах НАТО, а агенції з гарантування якості – повноцінними суб'єктами національних освітніх систем, поряд з установами освіти й органами управління освітою. Сучасними європейськими тенденціями щодо гарантування якості вищої освіти є:

- розроблення єдиних критеріїв і стандартів якості вищої освіти;
- створення і впровадження у закладах вищої освіти системи забезпечення якості вищої освіти;
- формування системи менеджменту якості на основі відповідних моделей управління якістю;
- перенесення центру ваги із процедур зовнішнього контролю якості освітнього процесу і його результатів на базі національних систем атестації та акредитації у бік внутрішньої самооцінки освітніх установ на основі тих чи тих моделей.

Процес розвитку системи військової освіти, однією з основних складових якої є система професійної військової освіти, яка пов'язана з необхідністю постійної модернізації, метою якої є адекватне і своєчасне відображення у змісті військової освіти тенденцій розвитку майбутнього безпекового середовища. Поряд з розвитком практики освітньої діяльності у сфері військової освіти, використання комплексного підходу, формуванням та

розвитком кадрового потенціалу закладів військової освіти, нагальним виявляється підвищення якості військової освіти. Це потребує формування, розвитку та впровадження сучасної системи забезпечення якості військової освіти за стандартами, прийнятими країнами-членами НАТО.

На основі аналізу стандартів НАТО у сфері забезпечення якості військової освіти можна зробити висновок, що західні заклади вищої освіти вводять суворі академічні програми, які доповнюють військовий компонент підготовки офіцерів. Заклади військової освіти НАТО приймають цивільні стандарти для розробки академічних програм і курсів, впроваджують відповідні структури управління військовою освітою у рамках програм підготовки офіцерів, а також, які спрямовані на забезпечення якості військової та професійної військової освіти.

Крім того, варто наголосити, що належного рівня міжвідомчої взаємодії, координації та злагодженості дій між Збройними Силами України й іншими складовими сил безпеки та оборони під час планування і проведення спільних операцій на рівні об'єднаних штабів відповідно до стандартів та процедур НАТО можна досягти тільки шляхом функціонування єдиної уніфікованої системи підготовки персоналу для сил безпеки і оборони. Досвід війни свідчить, що всі представники сектору безпеки і оборони повинні навчатися разом, в єдиній системі, оскільки планування операцій та ухвалення військових рішень відбувається спільно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про національну безпеку України” [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
2. Закон України “Про вищу освіту” [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Закон України “Про освіту” [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Зельницький А. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України : наук.-метод. посіб. / Зельницький А., Заболотний О., Приходько Ю. та ін.; за заг. ред. І.В. Толока. – Х.: ХНУПС, 2017. – 120 с.
5. Зельницький А.М. Теоретико-методологічні засади управління змінами в системі військової освіти : монографія / Зельницький А.М., Заболотний О.А., Васильєв О.М., Шабатіна Н.О. / Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2022. – 312.
6. Інноваційний розвиток вищої військової освіти України: досвід, тенденції, перспективи, особливості підготовки військових льотчиків. Монографія. – Х.: Цифрова друкарня № 1. – 2012. – 456 с.
7. Клімова Г. Якість вищої освіти: європейський вимір / Г.П. Клімова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Сер. Філософія. – 2016. – № 1. – С. 203-211.
8. Освіта та індивідуальна підготовка (E&ITD) 075-007 (10 вересня 2015 року): Спільна директива стратегічних командувань НАТО: довідкові матеріали. – К.: НУОУ, 2021, 178 с.
9. Рибальченко Д. Методологічні засади створення та впровадження системи управління якістю освітніх послуг / Д.О. Рибальченко URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/11rdoznz.pdf>.
10. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2021 рік / За заг. ред. С. Квіта. – К.: НАЗЯВО, 2022. – 232 с.

11. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні : інформаційно-аналітичний огляд / за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2015. – 84 с.
12. Якименко Ю. Вдосконалення системи контролю якості вищої технічної освіти та Болонський процес / Ю. Якименко // Мат. Всеукр. наради ректорів вищих техн. закладів “Вища технічна освіта України і Болонський процес”. – Х.: НТУ ХПІ, 2004. – С. 123-148.
13. Defence forces professional military education (PME) strategy 2021-2024, Irish Defence Forces, 24p.
14. Harvey L. Defining quality / L. Harvey, D. Green // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – V. 18 (1). – P. 9-34.
15. Martorell P., Bergman P. Understanding the Cost and Quality of Military-Related Education Benefit Programs / Paco Martorell, Peter Bergman. – RAND Corporation, 2013, 43 p.
16. NATO. Doorstep statement by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of the meeting of NATO Ministers of Foreign Affairs (2019). URL http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_171016.htm.
17. NATO. Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Lowy Institute (Sydney) (2019). URL http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_168351.htm.
18. Parri J. Quality in Higher Education / J. Parri // Management. – 2006. – № 2 (11) – P. 107-111.
19. Pilli E., Truusa T.-T. Assessment in professional military education / Pilli Einike and Truusa Tiia-Triin. – Tartu: The University of Tartu Press, 2021, 88 p.
20. Professional military education. Programs Are Accredited, but Additional Information is Needed to Assess Effectiveness, GAO-20-323 Report to Congressional Addressees. – United States Government Accountability Office, 2020, 49 p.
21. Quality assurance guidelines for the provision of training & education 2021. – DFSC, Irish Defence Forces, 2021, 51 p.
22. Quality Assurance Policy. NATO Military Police Centre of Excellence, 2016. – Режим доступу: www.mpcoe.org.
23. Reding D.F., Eaton J. Science & Technology Trends 2020-2040. Exploring the S&T Edge. NATO Science & Technology Organization. Office of the Chief Scientist, 2020, 160 p.
24. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – K. : CS Ltd., 2015. – 32 p.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy “Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy” [Elektronnyi resurs] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
2. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” [Elektronnyi resurs] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Elektronnyi resurs] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Zelnytskyi A. Monitorynh yakosti pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh vyshchykh navchalnykh zakladiv Zbroinykh Syl Ukrainy : nauk.-metod. posib. / Zelnytskyi A., Zabolotnyi O., Prykhodko Yu. ta in.; za zah. red. I.V. Toloka. – Kh.: KhNUPS, 2017. – 120 s.
5. Zelnytskyi A.M. Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnia zminamy v systemi viiskovoi osvity : monohrafiia / Zelnytskyi A.M., Zabolotnyi O.A., Vasyliiev O.M., Shabatina N.O. / Kyiv : NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho , 20222. – 312.
6. Innovatsiyni rozvytok vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy: dosvid, tendentsii, perspektyvy, osoblyvosti pidhotovky viiskovykh lotchykiv. Monohrafiia. – Kh.: Tsyfrova drukarnia № 1. – 2012. – 456 s.
7. Klimova H. Yakist vyshchoi osvity: yevropeyskyi vymir / H.P. Klimova // Visn. Nats. un-tu «Iuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho». Ser. Filosofii. – 2016. – № 1. – С. 203-211.

8. Osvita ta individualna pidhotovka (E&ITD) 075-007 (10 veresnia 2015 roku): Spilna dyrektyva stratehichnykh komanduvan NATO: dovidkovi materialy. – K.: NUOU, 2021, 178 s.
9. Rybalchenko D. Metodolohichni zasady stvorennia ta vprovadzhennia systemy upravlinnia yakistiu osvitnikh posluh / D.O. Rybalchenko URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/11rdoznz.pdf>.
10. Richniy zvit Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity za 2021 rik / Za zah. red. S. Kvita. – K.: NAZiA VO, 2022. – 232 s.
11. Rozvytok systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini : informatsiino-analitychnyi ohliad / za zah. red. S. Kalashnikovoi ta V. Luhovoho. – K.: DP “NVTs “Priorytety, 2015. – 84 s.
12. Iakymenko Yu. Vdoskonalennia systemy kontroliu yakosti vyshchoi tekhnichnoi osvity ta Bolonskyi protses / Yu. Yakymenko // Mat. Vseukr. narady rektoriv vyshchych tekhn. zakladiv “Vyshcha tekhnichna osvita Ukrainy i Bolonskyi protses”. – X.: NTU KhPI, 2004. – S. 123-148.
13. Defence forces professional military education (PME) strategy 2021-2024, Irish Defence Forces, 24p.
14. Harvey L. Defining quality / L. Harvey, D. Green // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – V. 18 (1). – P. 9-34.
15. Martorell P., Bergman P. Understanding the Cost and Quality of Military-Related Education Benefit Programs / Paco Martorell, Peter Bergman. – RAND Corporation, 2013, 43 p.
16. NATO. Doorstep statement by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of the meeting of NATO Ministers of Foreign Affairs (2019). URL http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_171016.htm.
17. NATO. Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Lowy Institute (Sydney) (2019). URL http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_168351.htm.
18. Parri J. Quality in Higher Education / J. Parri // Management. – 2006. – № 2 (11) – P. 107-111.
19. Pilli E., Truusa T.-T. Assessment in professional military education / Pilli Einike and Truusa Tiia-Triin. – Tartu: The University of Tartu Press, 2021, 88 p.
20. Professional military education. Programs Are Accredited, but Additional Information is Needed to Assess Effectiveness, GAO-20-323 Report to Congressional Addressees. – United States Government Accountability Office, 2020, 49 p.
21. Quality assurance guidelines for the provision of training & education 2021. – DFSC, Irish Defence Forces, 2021, 51 p.
22. Quality Assurance Policy. NATO Military Police Centre of Excellence, 2016. – Режим доступу: www.mpcoe.org.
23. Reding D.F., Eaton J. Science & Technology Trends 2020-2040. Exploring the S&T Edge. NATO Science & Technology Organization. Office of the Chief Scientist, 2020, 160 p.
24. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – K. : CS Ltd., 2015. – 32 p.

SUMMARY

Vitalii Rakhmanov,

Dr. (Pedagogical Sciences), Associate Professor
National Defence University of Ukraine

QUALITY ASSURANCE OF HIGHER MILITARY EDUCATION AND PROBLEMS OF PROFESSIONAL MILITARY EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

The article examines quality assurance of higher education and the development of professional military education in Ukraine. The standards and recommendations for quality assurance in the European area of higher education serve as the systemic foundation for the development of the quality system of higher education at the institutional, national, and European

levels. The quality of higher education is based on a systemic basis, which implies the presence of clear and mutually agreed legislative norms, institutional forms, organizational mechanisms and procedures aimed at building and implementing open and trusting relations between the state and institutions of higher military education for the realization of their joint responsibility for providing quality education and its development in accordance with the requirements of society.

The reform of the military education system shows that it is necessary to develop military education in Ukraine within the framework of the main trends inherent in leading NATO member states. One of the main elements of the military education system is professional military education, the development of which in Ukraine should take place taking into account the standards and principles used in leading countries, which in practice implement the idea of external and internal evaluation as a check of compliance of institutions with certain standards, which is actively being implemented into the practice of institutional assessment and accreditation in almost all national systems. The basis of these standards is the concept of education quality, namely the formation of a system of internal and external quality assurance in institutions of higher military education, the effective functioning of which is considered a guarantee of the appropriate level of competence formation by training facilities.

Keywords: *professional military education; quality of higher education; development problem; higher military educational institution.*